VIIES SAMM

David Ireland

David Ireland

VIIES SAMM

(The Fifth Step)

TÕLKIJA, LAVASTAJA JA KUNSTNIK
Andres Noormets

KOSTÜÜMIKUNSTNIK
Maarja Viiding

ORIGINAALMUUSIKA
Hans Noormets / Rozell

VALGUSKUNSTNIK
Villu Konrad

ETENDUSE JUHT
Aili Nohrin või Kiiri Tamm või Berta Kelder

VALGUSMEISTER
Villu Konrad või Laura Maria Mäits

HELIMEISTER
Elari Ennok või Sigrid Koor

GRIMEERIJA
Ülle Konovalov

KOSTÜMEERIJA
Liia Prants

LAVAMEISTER
Klaid Bakhoff

Näidendi autoriõigusi vahendas Eesti Teatri Agentuur

Esietendus 7. novembril 2026 Ugala teatri väikeses saalis

LOOMINGULINE JUHT
Liis Aedmaa

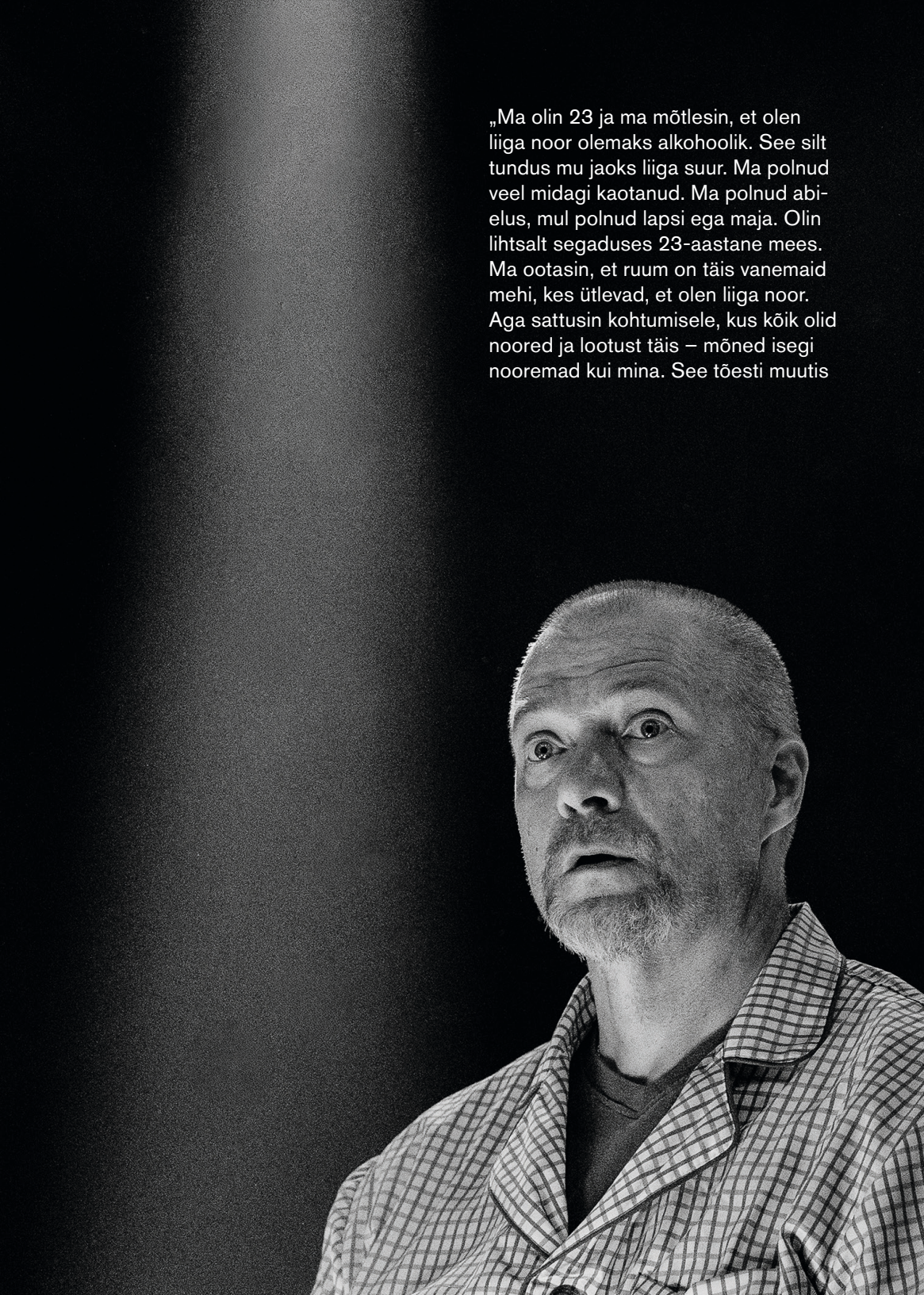
TEATRIJUHT
Heigo Teder

OSADES

LUKAS **Alden Kirss**
MART **Riho Kütsar**

„Ma olin 23 ja ma mõtlesin, et olen liiga noor olemaks alkohoolik. See silt tundus mu jaoks liiga suur. Ma polnud veel midagi kaotanud. Ma polnud abielus, mul polnud lapsi ega maja. Olin lihtsalt segaduses 23-aastane mees. Ma ootasin, et ruum on täis vanemaid mehi, kes ütlevad, et olen liiga noor. Aga sattusin kohtumisele, kus kõik olid noored ja lootust täis – mõned isegi nooremad kui mina. See tõesti muutis

minus midagi. Üks mees hakkas rääkima jumalast ja ütles, et ilma jumalata oleks tal kõik perses. Ma polnud kunagi kuulnud neid sõnu ühes lauses. See raputas. Sel hetkel mõtlesin, et olgu, siin on tegemist millegi teistsugusega. See pole kirik. Võib-olla on siin midagi, millega võiksin kaasa minna."

David Ireland
(oma esimesest AA koosolekust)

Foto autor: Tommy Ga-Ken Wan

David Ireland (1976) on Põhja-Iiri näitekirjanik ja näitleja. Ta sündis Belfastis ja kasvas üles linna lähistel asuvas valdavalt protestantlikus töölisklassi elurajoonis Ballybeenis. Ireland on kirjeldanud, kuidas tema loomingut ja maailmavaadet on oluliselt mõjutanud nii 1980ndate usulised ja poliitilised konfliktid Põhja-Iirimaal kui ka tema alkoholiprobleemidega isa. Nagu „Viienda sammu“ Lukasel, puudus ka David Irelandil lähedane suhe isaga, sest mees suri, kui poiss oli nelja-aastane. Juba noorena meeldis talle kirjutada lugusid ja luuletusi, kuid täiskasvanuna pühendus ta hoopis näitlejakarjäärile. Ta õppis Šotimaal teatrikoolis Royal Scottish Academy of Music and Drama (praegune Royal Conservatoire of Scotland). Keerulise vabakutselise näitlejakarjääri kõrvalt (nt osatäitmine menusarjas „Derry Girls“, 2018) hakkas ta kirjutama näidendeid. Praegu on ta üks rahvusvaheliselt tunnustatumaid Põhja-Iiri näitekirjanikke. Kriitikud on tõstnud esile tema kompromissitut, julget ja tabusid murdvat stiili. Tema loomingule on omane must huumor, poliitiline satiir ning täpne ja tihti jõulise keelekasutusega dialoog, milles tegelastevaheline argine vestlus võib hetkega viia ootamatu konfliktini.

Rahvusvahelise tuntuse saavutas Ireland näidendiga „Cyprus Avenue“ (2016), mis sai 2017. aastal James Tait Blacki draamapreemia (James Tait Black Prize for Drama) ja ajalehe The Irish Times teatriauhinna parima uue näidendi kategoorias. Näidend käsitleb Põhja-Iirimaa poliitiliste konfliktide taustal ühe unionisti (Põhja-Iirimaa Ühendkuningriigi koosseisu jäämise pooldaja) vaimset kokkuvarisemist. Tema teine laialt tuntud näidend on must komöödia „Ulster American“ (2018), mille keskmes on võimusuhted, kultuurilise identiteedi küsimused ja kunstilised vastasseisud tänapäeva teatri- ning meelelahutusmaailmas. Näidend pälvis 2018. aastal Carol Tambori Edinburghi festivali parima lavastuse auhinna (Carol Tambor Best of Edinburgh Award) ning mitu Šoti teatrikriitikute auhinda. Kahe mehe sõprusest, hirmudest ja sõltuvustest rääkiv näidend „Viies samm“ („The Fifth Step“, 2024) jõudis Šotimaa Rahvusteatri (National Theatre of Scotland) lavastusena esmalt Dundee Rep Theatre'i ning seejärel Edinburghi rahvusvahelisele festivalile Royal Lyceum Theatre'is. Sama lavastust on mängitud ka Glasgow's ja selle edasiarendust Londoni West Endis (@sohoplace). 2025. aastal lavastati näidend pealkirjaga „Viides askel“ Soome Rahvusteatris Helsingis. 2026. aasta oktoobris jõudis see lavale Centrál Színházis Budapestis. Näidendist on olemas kaks redaktsiooni, mida mõlemat on kasutatud Ugala lavastuse loomisel. Ireland, kes on ka ise osalenud Anonüümsete Alkohoolikute koosolekutel, on kirjeldanud näidendit kui oma isiklikku viiendat sammu ehk katset vabaneda häbitundest. Noorusaega Šotimaal on ta kokku võtnud kolme sõnaga: joomine, peaparandus ja kainus. Näidend on otsekui vestlus tema endise ja praeguse mina vahel.

„HEAKS INIMESEKS OLEMINE JA ISEENDAGA HÄSTI LÄBISAAMINE EI OLE RAKETITEADUS“

Vastavad peaosatäitjad Alden Kirss ja Riho Kütsar

Olete varem mänginud mitmes Ugala lavastuses koos, kuid ühiseid stseene on teil olnud vähe. Andres Noormetsa lavastatud David Irelandi „Viiendas sammus“ olete nüüd laval ainult kahekesi. Mille poolest erineb selline töö suure trupiga lavastusest?

RK: Jah, nii see on. Oleme mitmes lavastusprotsessis koos olnud, aga väga vähe koos mänginud. See on minu viies kahemehetükk, kui arvestada ka Ain Mäeotsa lavastatud „Aju jahti“ (2002) ja „Ellingut“ (2006). Lisaks veel Aare Toikka „Naeruakadeemia“ (2015) ja Andres Noormetsa lavastatud „Midagi tõelist“ (2018). Kokkuvõttes on need protsessid olnud väga põnevad. Näiteks Noormetsa lavastused on alati väga erinevad. Iga kord on tal selge, kindel ja konkreetne idee, mida ta tahab edasi anda.

AK: Samas on ta toetav ega suru oma ideid peale. Tema näitlejaülesanded on täpsed ja arusaadavad. Minu jaoks on see esimene kahemehelavastus. Siin tulevad kitsaskohad paremini esile. Oled kogu aeg fookuses ja see on paras proovikivi. Pead psühholoogiliselt olema kogu aeg kohal ja lavapartnerit kuulama, kuhugi taustale ei ole võimalik ära kaduda.

Milline oli teie esimene mulje „Viiendast sammust“?

AK: Kui kuulsin, et hakkame seda tükki tegema, lugesin peaaegu kohe läbi ka originaali. Olin väga elevil ideest teha lavastus alkoholismi teemal ja kehastada laval elu hammasrataste vahele jäänud inimest. Lugedes jäi mulle eriti kõlama isa ja poja suhe. Minu jaoks on selle lavastuse üks võtmelauseid: „Sinust saab iseendale just see isa, keda sa kunagi vajasid.“

RK: Minu jaoks ei olnud teemakäsitlus peamine. Mulle tohutult meeldivad näidendid, kus on pikad stseenid ja näitlejal on aega mängida. Kui dramatiseering on üles ehitatud pisikeste juppidena, jääb tegelase avamiseks vähe võimalusi. Selle näidendi stseenides on aga aega näidata kõiki neid psühholoogilisi käike, kuidas inimesed muutuvad ja mis nendega toimub. Kusjuures kõige tõsise kõrval mõjub see ka väga naljakalt. Vähemalt selline mulje on mulle proovides jäänud. Meile on

kätte antud tohutu lahmakas materjali ja nüüd peame me kahekesi tagama, et publikul oleks, mida vaadata. Vot see on kihvt! Juba esimesel lugemisel oli seda elu tajuda.

AK: Just dialoog on väga hästi kirjutatud ja loob mulje päris inimestest. Nad suhtuvad mingitesse tühistesse asjadesse niisuguse kirega, et see mõjub ühtaegu naljakalt ja usutavalt. Eriti viimasel ajal ei meeldi mulle, kui näitleja peab olema väga teatraalne ja tegelema näitlemisega. Selle materjaliga seda muret pole, see võimaldab näidata elavaid inimesi.

Kes need päris inimesed siis on – Mart ja Lukas?

RK: Peale selle, et nad mõlemad on alkohoolikud, on nad täiesti tavalised inimesed. Mõnes mõttes ka väga sarnased. Teineteise abiga jõuavad nad iseendani – see on eneseotsingute teekond. Mart püüab Lukase kaudu parandada mingeid vigu, mida ta on oma elus varem teinud. Ta on pidanud endaga väga palju tööd tegema, et elus hakkama saada ja kaineks jääda. Lukas seevastu on alles oma teekonna alguses ja näeb Mardis isakuju. Nad justkui toidavad teineteist. Oleme proovides arutanud, et joomise mahajätmine ei ole üldse peamine saavutus, see on ainult üks pisike samm puhtaks saamise teel.

AK: Mart näeb Lukases iseennast. Lukas on minuvanune tüüp, kes on elu hammasrataste vahele jäänud. Tal puuduvad elus positiivsed eeskujud. Ta on selline testosteroonist laetud, seksuaalselt frustreeritud ja filtriteta tüüp, kes ütleb välja kõik, mis talle pähe tuleb. Aga kõige selle juures on ta väga vaimukas. Alkohol on olnud talle millekski, mis aitab tegelikke probleeme ja nende juurpõhjusi maha matta. Ta justkui põgeneb selle eest, mis on tema enda sees katki. Kuid tõeline paranemine saab alata alles pärast joomise mahajätmist.

On’s seesugune materjal pannud ka enda või lähedaste sõltuvusi ja halbu harjumusi teise pilguga nägema?

AK: Mingis mõttes küll, aga ma olen sõltuvuse teemadega oma elus varem ka kokku puutunud. Seetõttu olingi nii elevil, et „Viienda sammu“ fookuses on needsamad teemad, nagu meheks saamine, töö iseendaga, vastutuse võtmine elus ja muu selline. See materjal on näidanud, et kõik need maadlused, mida me oma igapäevaelus pidevalt peame, pole midagi uut, vaid käivad eluga kaasas.

RK: Joodikluse ja alkoholiprobleemidega olen ka mina oma suguvõsas lähedalt kokku puutunud. Olen isegi juurelnud selle üle, miks mõned inimesed nii palju joovad. Mida tähendas see nõukogude ajal ja mida tähendab nüüd. Välised põhjused on ehk veidi muutunud, aga asja olemus on sama. Peamine on küsimus, kuidas säilitada inimlikkus ja vältida sellesse sohu vajumist. Ma ei ole sellest tükist küll konkreetseid vastuseid saanud, kuid olen leidnud kinnitust oma mõtetele selle kohta, mida peab tegema, et jääda inimeseks ja aktsepteerida iseennast.

Mis annab teile jõudu, et te ise inimesena ära ei laguneks?

AK: Armastus, muusika, teatritöö.

RK: Ikka tavapärased asjad: pere ja armastus. Ma olen juba parajalt pika elu ära elanud ja arvan, et mul on piisavalt elukogemust. Kuidas seda nüüd kokku võtta – ma üritan olla hea inimene. Ja ma pean selle nimel kogu aeg vaeva nägema. Ükskõik kui korralik või hea üks inimene ka poleks, ikka on tal omad noaterad, millel tuleb balansseerida. Eks see inimeseks olemine eeldabki pidevat tööd iseendaga.

AK: Isegi kui sa ei vaju alkoholisohu, leidub ikka mõni muu soo, kuhu vajuda. Ja sealt tuleb end alatasa välja võidelda.

RK: Heaks inimeseks olemine ja iseendaga hästi läbisaamine ei ole raketiteadus. See peaks olema elementaarne, aga elu näitab, et väga paljud seda siiski ei suuda. Sellest meie tükk räägibki.

Riho on Aldenist täpselt poole vanem. Olete mõlemad lõpetanud lavakunstikooli, üks XVI ja teine XXX lennu. Kas tajute ka põlvkondlikke erinevusi?

RK: Siin on numbrimaagia. Alden on kakskümmend kaheksa, mina olen temast täpselt kaks korda vanem – viiskümmend kuus. Olen mõne oma lähedasega arutanud, et sellesse valdkonda sattumine on nagu suur lotovõit. Teha seda tööd ja olla näitleja. See on minu identiteet ja eluviis. Olen ülitänulik selle eest, et olen praktiliselt terve oma teadliku elu saanud sellega tegeleda. Ma kardan, et sihukestel tüüpidel nagu mina tollal olin – reaalselt maalt ja hobusega –, oleks praegu üliraske jalga teatrikooli ukse vahele saada. Tänapäeva noored on palju võimekamad kui meie omal ajal.

AK: Mina olen mõelnud just vastupidi – et teie lugemus oli suurem ja te olite poliitiliselt laetumad.

RK: Ei olnud. Vaata kas või neid vanu lavaka lendude saateid. Noor Malmsten, Anderson, Mäeots, Kütsar – täitsa lapsed veel. Kui vaatad praegusi lõpetajaid, siis nemad on palju teadlikumad iseendast ja kõigest ümbritsevast.

AK: Eks see võib olla ka poos. Ehk on nad avatumad, aga ma ei arva, et noored oleksid tänapäeval targemad.

RK: Teatrikool ise on kindlasti väga palju muutunud. Kui mina õppisin aastatel 1990–1994, oli meie kursuse juhendajaks Ingo Normet, kes alles hakkas Eesti teatriõpet kaasajastama. Tema pani aluse tänapäevasele teatriõppele.

AK: Baas on ikkagi sama. Kloostrikooliks seda hüüti ja selleks ta ka jääb. Õppetöö intensiivsus on selles koolis olnud arvatavasti läbi aegade üsna sarnane.

Kes on teie elus mentoriks olnud?

AK: Kindlasti mõned minu sõbrad, kes on küll minuga sama vanad, kuid kellel on selline moraalne selgroog, mis paneb neile alt üles vaatama. Teatrimaailmas on minu eeskujudeks Indrek Sammul ja Lembit Peterson. Kui Lembit oli meile koolis mõnes mõttes nagu isakuju, siis Indrek oli selline lahe onu – meil klappis temaga väga hästi. Koduteatris on selliseks inimeseks olnud Martin Mill. Ta oli samuti meie

õppejõud, kellega mul tekkis hea läbisaamine. Julgeksin öelda, et temast on saanud üks mu lähemaid sõpru Ugala inimeste seas.

RK: Ma ei teagi, kas mul mentoreid on olnud, aga muidugi on olnud eeskujusid, kellele alt üles vaadata. Kooliajal oli paljude kursusekaaslaste eeskujuks Ain Lutsepp – no kuidas saab keegi olla nii äge näitleja! Minule on noorest saadik meeldinud kuulata taatide lugusid. Näiteks Lembit Eelmäe oli üks neist, kellega sattusin rohkem jutustama. Ta rääkis minevikust väga põnevalt. Tuli välja, et Lembitu õde ja õemees olid sõja ajal tundnud minu vanaisa ja vanaema. Kui Vanemuises lavastati „Kihnu Jõnni“ (2003), kus mina mängisin peaosa, siis muidugi tõmmati paralleele omaaegse kuulsa Ugala lavastusega (1980), mille peaosas oli Lembit. Tartu Postimehes ilmus isegi uudis sellest, kuidas vana Jõnn annab teatepulga nooremale üle. Ma ei tea, kas see on mentorlus, kuid just temaga suhtlemisest on mul tohutu soojad mälestused. Ta oli vanema kolleegina alati positiivne ja toetav. Teine selline ülimeeldiv inimene oli Ao Peep, kellega oli alati huvitav juttu veeretada.

Mis on teid viimasel ajal inspireerinud?

AK: Kuna minu tegelane on suur filmihuviline, siis olen viimasel ajal vaadanud filme, mida ta oma tekstis mainib, aga mida ma ise varem näinud pole. Näiteks „Chinatown“ (1974) ja „The Deer Hunter“ (1978). Selline seitsme- ja kaheksakümnendate Hollywoodi filmiklassika. Eriti tugeva mulje jättis mulle „Mississippi Burning“ (1988). See on jõhker, ilus ja karm vaatamine. Muusikast on minuga viimasel ajal kaasas käinud värske JJerome87 sooloalbum „The Canyon“ (2026).

RK: Mina ei oska soovitusi anda. Mind inspireerib alati, kui näen mõnes filmis või lavastuses huvitavat ja ägedat näitlejatööd. Just ühel õhtul avastasin, et ma jälgin pidevalt poole silmaga näitleja vahendeid, millega ta oma rolli loob. Ja kui nähtu on ka psühholoogiliselt veenev, siis on see tohutult innustav. Ka meie tüki puhul on üks peamisi küsimusi, kuidas teha nii, et tegelased mõjuksid usutavalt – päris inimestena. Hästi palju näidatakse meile filmis ja teatris klišeepõhiseid tüüpe, kellega asjad juhtuvad lihtsalt lambist. Põnevaks läheb aga alles siis, kui kõik nähtu on omavahel seotud ja põhjendatud. Põimitud nii hästi, et see kohe paneb vaatama ja kaasa elama.

Küsis dramaturg Tõnis Parksepp

Kaksteist sammu moodustavad Anonüümsete Alkohoolikute paranemisprogrammi tuuma, mis põhineb varasemate liikmete isiklikel kogemustel ja mida võetakse kui soovituslikku raamistikku, kuidas saavutada ja säilitada kaine eluviis. Sammude omaksvõtt ei ole kohustuslik, ent nende järgimine peaks aitama alkohoolikul saada igapäevaeluga paremini hakkama. Programmi eesmärk on aidata inimesel vabaneda sõltuvusest, saavutada sisemine rahu ja leida uued viisid eluga toimetulekuks. See annab inimese võitlusele sõltuvusega sügavama mõtte.

Näidendi keskmeks oleva viienda sammu järgi peaks alkoholisõltuvusega inimene tunnistama Jumalale, iseendale ja lähedastele oma eksimuste tõelist olemust. Selle sammu põhimõtteks on „jagatud mure on pool muret“, mis kannab kogu viienda sammu filosoofiat:

„AA liige sillutab teed, rääkides kõigepealt oma loo. Uustulnukat hämmastab tema avameelsus ja kergus, millega ta räägib tavaliselt varjatuks jäävatest seikadest. Ta jutustab, kui halvasti on ta kohelnud oma peret, kuidas on nädalaid konutanud vanglas või haiglas, kuidas on olnud ebaaus, valetanud ja petnud – kogu kurva loo.

Ühe või kahe sellise vestluse järel hakkab uustulnuk end avama. Päevavalgele tulevad asjad, millest ta oli endale vandunud mitte kunagi rääkida. Saladuste jagamine vabastab ta tohutust koormast, mida ta endas kandnud oli.

Ta saab sõna otseses mõttes oma mured südamelt ära ja üks joomise põhjusi – soov unustada – kaob kohe. Sellest hetkest algab tõeline kainus. Alkohoolik ei ole kaitstud enne, kui ta on oma koorma maha pannud. Ta hakkab tundma, et kuulub kuhugi. Kui ta on oma esimesel koosolekul julguse kokku võtnud ja teiste ees rääkinud, tunneb ta end täieõigusliku liikmena.“

Sellest viienda sammu juhendist ilmneb, et kogu süsteem põhineb vastastikusel kogemuste jagamisel, mis aitab inimesel jõuda lõpuks põhjusteni, mis teda jooma panevad. Kogenum AA-liige näitab oma avameelsusega teistele eeskuju. Pole juhuslik, et sammude kirjeldustes kasutatakse järjekindlalt meie-vormi. Teadmisi ja kogemusi jagatakse üksteisega, sest alkoholisõltuvusega inimene ei pea oma võitluses üksi olema. Selline vastastikune tugi eeldab aga ausust nii iseenda kui ka teiste vastu. See on viienda sammu tuum. Alles siis saab eluga edasi liikuda.

Sõltuvusest paranemise 12 sammu programm avaldati esimest korda 1939. aastal ilmunud raamatus „Anonüümsed alkohoolikud“ („Alcoholics Anonymous: The Story of How More Than One Hundred Men Have Recovered from Alcoholism“).

ESIMENE SAMM

Tunnistasime, et olime alkoholi ees jõuetud – et me ei tulnud oma eluga toime.

TEINE SAMM

Hakkasime uskuma, et ainult meist suurem jõud võib meile tagasi anda terve vaimu.

KOLMAS SAMM

Otsustasime anda oma tahte ja elu Jumala hoolde, nii nagu me Teda mõistame.

NELJAS SAMM

Viisime läbi põhjaliku ja kartmatu moraalse eneseanalüüsi.

VIIES SAMM

Tunnistasime Jumalale, iseendale ja mõnele teisele inimesele oma väärate tegude tõelist olemust.

KUUES SAMM

Olime täiesti valmis selleks, et Jumal kõrvaldaks kõik meie iseloomuvead.

SEITSMES SAMM

Palusime Teda alandlikult, et ta kõrvaldaks meie puudused.

KAHEKSAS SAMM

Koostasime nimekirja kõikidest inimestest, kellele olime kahju teinud, ja hakkasime soovima seda heastada.

ÜHEKSAS SAMM

Hüvitasime vähimagi võimaluse korral neile inimestele tehtud kahju – välja arvatud juhul, kui oleksime teinud sellega halba neile või kellelegi teisele.

KÜMNES SAMM

Jätkasime eneseanalüüsi ja kui olime milleski eksinud, tunnistasime seda kohe.

ÜHETEISTKÜMNES SAMM

Püüdsime palve ja mõtiskluse abil täiustada oma teadlikku sidet Jumalaga, nii nagu me Teda mõistame, paludes vaid oskust mõista Tema tahet ja jõudu seda järgida.

KAHETEISTKÜMNES SAMM

Olles kogenud nende sammude tulemusena vaimset ärkamist, püüdsime viia seda sõnumit alkohoolikuteni ja järgida neid põhimõtteid kõikides oma tegemistes.

„Kõik minu ideed sobiksid pingelisteks draamadeks. Aga ometi tuleb kirjutama hakates alati välja midagi naljakat.“

David Ireland

Lavastusala juht **Denis Suits**
Kostüümiala juht **Lily Kraav**
Grimmiala juht **Erle Kütsar**
Tehnikajuht **Margo Siimon**
Lavatehniline juht **Andre Kõiv**
Kunstnikud-dekoraatorid **Taimi Põlme ja Eve Komissarov**
Kostüümimeistrid **Lily Kraav, Viive Tölpus ja Irma Orpana**
Puutöömeistrid **Peeter Raska ja Paul Vester**
Metallitööde meister **Jüri Ignatenko**

Finantsjuht **Helle Konts**
Haldusjuht **Kaido Kivipõld**
Teenindusjuht **Diana Treu**
Personalijuht **Eve Põldsaar**
Turundus- ja avalike suhete juht **Annika Vihmann**
Korraldusjuht **Marii Ingriin Saaremäe**
Müügispetsialist **Maret Uibopuu**
Trupijuht **Karl Kena**
Dramaturg **Tõnis Parksepp**
Muusikajuht **Peeter Konovalov**

Kavalehe koostas **Tõnis Parksepp**
Kavalehe keeletoimetaja **Anu Nurk**
Kavalehe fotod tegi **Annika Vihmann**
Plakati foto tegi **Andres Noormets**
Plakati kujundas **Janno Saft**
Kavalehe kujundas **Lauri Järvlepp**

Kavalehe koostamisel kasutatud internetiallikad:
https://aaestonia.com/,
https://www.theguardian.com/,
https://www.kansallisteatteri.fi/,
https://www.nationaltheatrescotland.com/,
https://www.wikipedia.org/,
https://1883magazine.com/.

Ugala teatrit toetavad Kultuuriministeerium, Eesti Etendusasutuste Liit, Viljandi linn, Prike, Kafo, MyFitness ja Viljandi Veevärk

ugala.ee